

Prikazi, izvještaji, bilješke.

Historijat i metode sjemenišnog uzgoja.

Dr Pavao Lončar.

II. Tridentinska sjemeništa.

Doskora su biskupi uvidjeli, kako je nezgodno, što su napuštali biskupska sjemeništa, jer su se klerici na višim školama malo pomalo priučavali na novi život u neobuzdanoj slobodi. To ih je ponukalo da pomišljaju na obnovu prijašnjih sjemenišnih učilišta. — I pape su po primjeru Leona I. neprestano opominjali biskupe, da rede samo one svećeničke aspirante, koji su od mladosti uzgojeni pod neprekidnim nadzorom Crkve i u crkvenim institutima. O tom je radio Inocent III. (1198.—1217.) na četvrtom lateranskom koncilu, Grgur IX. (1227.—1241.), Honorije IV. (1285.—1287.), crkveni oci sakupljeni na koncilu u Baselu 1431. i Leo I. (1513.—1521.) na V. lateranskom koncilu.

Nakon tolikih vapaja konačno se pristupilo k reformi sjemeništa na doskora sazvanom koncilu tridentinskomu (1543.—1563.).¹ Zadnje je vrijeme bilo, da se to učini, ne samo zato, što nijesu bile zgodne prilike na univerzama za klerike, nego još više i zato, što je broj klerika bio spao tako, da nije bilo koga rediti. Svećenički je stalež bio općenito omražen. Razlog je tomu bila i Luterova revolucija, koja je baš u to vrijeme buktila. I teološki je študij tako pad, da na njemačkim univerzama u Beču i Ingolstatu nije bilo vrijednoga teološkoga profesora. I sad dolaze i papa Pavao III. 1534. s odlukama novoimenovane kongregacije za reformu i Karlo V., koji drži konferencu 1541. za uspostavu kolegijatnih, katedralnih i biskupskih škola, pa onda car Ferdinand. Svi su skočili da podignu uzgoj duhovničkoga staleža. Osobitog je spomena vrijedno to, što je biskup augsburški, koji je pošao i dalje od samoga nastojanja i osnovao kolegij (Collegium Hieronymianum) sasvijem prema kasnijim odlukama koncila tridentinskoga. Kao uzorak za tridentinska sjemeništa osnovan je još prije koncila kolegij u Rimu (Collegium Germanicum) sv. Ignacije Loyole. Kod osnutka toga zavoda sudjelovali su i bili njegovi protektori nekoji kardinali, koji su kasnije bili u Tridentu

na koncilu kod rasprava o reformi sjemeništa (Wetzer und Welte's, 11. p. 107.—108.)

Najjači je ipak poticaj zato dao kardinal Polo, koji je razmišljao mnogo o reformi engleskoga klera, pa je među drugim poglavljima o reformi u jednomu zapovijedio, da se mladi klerici odgajaju u sjemeništima. Posebnim je dekretom 1556. uređio i formu tih sjemeništa. Taj je oblik sjemeništa Polovih bio veoma zgodna podloga kod raspravljanja o sjemeništima, da na njoj grade oci tridentinskoga sabora (Benedikt XIV. o. c.). Na 23. svečanoj sjednici, dne 15. jula 1563. u katedrali tridentinskoj proklamirao je znameniti dekret o uređenju sjemeništa za uzgoj klera. Od toga doba počinje novo nastojanje biskupa, da skupe oko sebe i besplatno uzdržavaju svećeničke kandidate u posebnim zavodima.

Tridentinski je koncil htio da nešto uzme iz starine, a nešto je opet sasvijem novoga uveo. Imaju se u neku ruku da uskrise stare katedralne škole, humanističko obrazovanje, teološki studij i praktička uputa u svećeničku službu. A novo je bitno to, što je sjemenište imalo da bude dijecezanska uredba, potvrđena isključivo vodstvu biskupa i njegovo je djelovanje protegnuto na čitavi opseg same dotične biskupije.

Koncil (Sess. XXIII., cap. XVIII. de ref.) je u glavnim potezima zacrtao unutarnje i vanjsko uređenje sjemeništa, postavio jasan cilj i općenito označio puteve, koji k tomu vode. Zgodno je, da pregledamo tekst toga dekreta, prvo zato, jer je dao konačne smjernice za uzgoj svećeničkih kandidata za cijelu Crkvu tako, da su ga kasnije odluke i pisma pojedinih papa i novoga kodeksa tek tu i tamo popunile. Drugi je razlog također veoma važan, jer taj dekret više nije za pojedine biskupije, nego s općenitoga crkvenoga sabora za cijelu Crkvu i nije samo savjet; nego disciplinarni propis, koga koncil izdaje riječima: »Sancta synodus statuit, ut... instituere teneantur«.

Themistor (o. c.) donosi izvorni tekst toga dekreta na str. 62. do 74. Benedikt XIV. iznosi njegov sadržaj s nekim kasnijim odgovorima kongregacije u svom djelu Synodus dioecesana na str. 139. i 140. (III.—IX.). Cijeli se tekst prema Wernzu (o. c. n. 94.) može podijeliti na pet točaka: 1. podizanje sjemeništa; 2. primanje; 3. unutarnje vodstvo; 4. unutarnji život; 5. vrhovna uprava zavoda.

1. U svakoj se biskupiji imade podignuti sjemenište s brojem dječaka prema veličini i potrebi dijeceze. Zato može da bude i više sjemeništa, ali sva moraju biti ovisna u svemu o onomu, koje je u sjelju biskupa. Biskupu je dopušteno da prema uvidavnosti podijeli pitomce na toliko razdjela, koliko se njemu čini, da je dobro prema broju njihovom, dobi i napretku u crkvenoj disciplini. Najradije se dijeli prema tomu na sjemenište veliko i malo. Wernz (l. c.) izričito zove jedno sjemenište: *seminarium maius*, a drugo *seminarium minus*. Taj su naziv prihva-

tili: Pijo IX., ep. encycl. »Nostis et Nobiscum, 8. XII. 1849.«; Leo XIII. lit. encycl. »Depuis le jour«, 8. IX. 1899.; S. C. Consist., litt. circul. 16. VII. 1912., n. 1.; S. C. de Prop. Fide, instr. 18. X. 1883. n. IV. 2. I novi Kodeks imade istu razdiobu: *seminarium minus*, scilicet, pro pueris litterarum scientia imbuendis, ili kako veli Micheletti, koji posjećuju gimnazijske nauke i možda filozofiju (*De ratione disciplinae* p. 122.) i *seminarium maius* pro alumnis philosophiae ac theologiae vacantibus (C. § 1354. § 2.). Prema tomu Talijani dijele sjemeništa nazivima na *seminario piccolo* i *seminario grande*, Francuzi: *petit seminaire*. Nijemci: *Knabenseminar*, a mi Hrvati: dječjačko sjemenište ili sjemenište malo. Najviše odgovara duhu i riječima koncila tridentinskoga naziv *seminarium puerorum*, dječjačko sjemenište, jer i tekst govori *certum puerorum numerum*. . . dakle o dječacima i to 12 godina starima, koje zove i *adolescentes*, a taj naziv prihvaća i kodeks (1354. § 1.). Svakomu je dakle jasno, da se te riječi ni po svom značenju ni po sadržaju ne mogu nikako prevesti sa maleni t. j. *infantes*. Pa bi prema tomu naziv »sjemenište malenih« bio sasvijem pogriješan, a po najnovijoj terminologiji, koja si prodire put u novije vrijeme kod nas, značio bi naziv sjemenište malenih »*seminarium infantium*, t. j. sjemenište odojčadi«. — Takav naziv ne može dakle da zagovara čovjek, ozbiljan i upućen u stvar.

Sjemenište se mora podići blizu katedralne, metropolitanske ili abatijalne crkve, ako je to nezgodno, onda će biskup odrediti drugo zgodno mjesto.

Dužnost imade da podigne sjemenište biskup, metropolita ili opat, koji imade jurisdikciju i djelokrug biskupa. Ako je nemoguće poradi materijalnih sredstava, da jedan biskup sam u svojoj biskupiji podigne sjemenište ili kolegij, neka to učini provincijalna sinoda ili metropolita s dvjema starijima sufraganima kod crkve svoje ili u kojoj biskupskoj crkvi, gdje mu se čini zgodno; a doprinosit će u tu svrhu dvije ili više biskupija, u kojima se nije moglo podići sjemenište.

Bude li tko od zvanih faktora nehajan u tom, da se sjemenište podigne ili uzdrži, oštro ima da ukori biskupa nadbiskup, nadbiskupa i prelate provincijalna sinoda, koja će i siliti, da se odredbe koncila provedu. Nastane li bilo kakova zapreka, da se sjemenište podigne ili uzdrži, biskup će sa četiri savjetnika ili provincijalna sinoda ublažiti ili pooštriti statute tridentinske prema mogućnosti crkvi ili beneficija, koliko će biti potrebno.

Biskupa će u tom pomagati četiri savjetnika: dva iz kaptola, a dva od ostaloga svećenstva. Po jednoga od ovih bira biskup iz kaptola i od svećenstva, a drugoga bira kaptol između sebe i svećenstvo između sebe. Ovu je uredbu koncilsku o dvostrukoj komisiji savjetnika: dvojice za disciplinu, a dvojice za vremenita dobra pridržao i novi kodeks, kako ćemo kasnije vidjeti.

Biskup imade pravo ne samo podići, nego i prenijeti sjemenište iz jednoga mjesta na drugo. Imade li više sjemeništa u biskupiji može i ona, koja su sporedna da dokine zauvijek. Može da to učini, imade li i jedno samo sjemenište, ali ga na to mora prisiliti apsolutna nužda, jer mu je teška obveza da ga drži. Na vrijeme ga lakše dokine, ali i to, kad je uzalud pokušao sva sredstva, da ga sačuva.

Koncil određuje, da se raspiše porez za potrebe sjemeništa, koji će teretiti, ako je potrebno, sve beneficije počevši od dohodaka biskupskoga stola i kaptola, pa do beneficija svih vrsti u biskupiji ne izuzevši ni redovničkih. Koliki će taj porez da bude određuje biskup sa savjetnicima.

U sjemenište se neka primaju dječaci iz zakonitoga braka, stari najmanje 12 godina, koji znadu dobro čitati i pisati, a imadu volju i njihove naravne sposobnosti (Dr. P. Lončar o. c. p. 58.) daju nadu, da će se zauvijek posvetiti crkvenoj službi.

Za sjemenište se imadu birati poglavito siromašni sinovi; ali se ne isključuju ni sinovi bogataša, samo ako imadu nakanu da služe Bogu i Crkvi, no izdržavaju se na svoj trošak.

Pauperes se uzimaju u kanonskom smislu, a ne prosjaci u pravom smislu mendicantes, jer je takove i sv. Karlo Boromejski posvema isključio od primanja u sjemenište; a on je bio jedan od otaca tridentinskih. To se još bolje vidi iz onoga, što smo rekli, da biskup mora sve da pokuša, da mu sjemenište postoji. Prema tomu može, osim spomenutih poreza (seminaristicum) odrediti da pitomci nešto doprinose, da ih obveže da plate odštetu, ako izadu ili budu otpušteni, kako to već partikularne prilike iziskuju. (Benedikt XIII., Cong. Con., vidi W. W. o. c. p. 109.) Sve to može da bude poradi posebnih prilika pojedinoga kraja.

Prema kanonskom i rimskom pravu se smatra siromakom onaj, koji ne posjeduje dovoljno imetka prema svomu staležu ili ne bi imao kad bi podmirio sve svoje potrebe i dugove drugima. Patian kod Wernza o. c. i Micheletti, De rat. disciplinae, p. 99.). Uza sve to dakle može da imade toliko otac dječakov, da barem neki dio doprinosi za njegovu izdržavanje i školovanje, pa makar time sebi i od svojih potreba nešto prikraćivao. Tako i biva ponajčešće u ljudskom društvu i kod uzgoja i školovanja mladeži.

Vrhovni nadzor i upravu dijecezanskoga sjemeništa imade samo biskup i nitko drugi. Koncil određuje, da uz biskupa bude dvostruka komisija Savjetnika, jedna za upravu vremenitu, a druga za upravu duhovnu. Komisija za vremenita dobra sastoji se od dva kanonika i dva druga mjesna svećenika. Biskup bira u tu komisiju sam jednog kanonika i jednoga svećenika, a druge kanonike bira kaptol, a svećenika mjesni kler. U komisiju duhovnu bira sam biskup slobodno dva kanonika starija i uglednija iz kaptola katedralne crkve.

Koncil hoće da dodijeli biskupu ovu dvostruku komisiju samo zato, da mu olakša nositi odgovornost, koju imade za uzgoj klera svoje dijeceze. Te komisije imadu samo savjetujuću kompetenciju, a biskup ne mora da uvaži njihove predloge, dapače u određivanju poreza za sjemenište, ne treba ni da se svjetuje S.C. C. kod Benedikta XIV. o. c. p. 139.).

Na istome mjestu donosi Benedikt XIV. još neke odluke kongregacije, koje nadopunjuju i tumače smisao koncilskoga dekreta onamo: da su članovi spomenutih komisija doživotni i ne mogu se bez zakonskoga razloga maknuti; njihov savjet mora pitati biskup: u postavljanju općih sjemenišnih pravila, u izboru učitelja; u biranju knjiga, koje se imadu proučavati, u izboru dječaka, koji će se primiti; u izboru ispovjednika; u kažnjavanju nepokornih pitomaca; u otpuštanju; u vizitiranju i sličnim slučajevima; njihov savjet mora tražiti biskup u podizanju, u uzdržavanju sjemeništa, u stvarima vremenitim i u disciplini i u vladanju, dapače i u otpuštanju službenika i sluga. Novi kodeks ostavlja također dvostruku komisiju s istom zadaćom ali nekim promjenama, kako ćemo kasnije vidjeti.

Bečki kolegij zagrebačke nadbiskupije.

Dr Lj. Ivančan.

(Nastavak.)

Kaptol je uložio posredovanjem svoga prepozita Benedikta Vinkovića, koji se najviše trudio oko uredenja hrvatskoga kolegija zagrebačke biskupije za uzgoj klera u Beču, glavnice, što su imale kamatnim prihodom pokrivati troškove uzdržavanja. Uložio ih je u Beču, i to naročito kod bečkoga senata, kod bečkoga kaptola, za popravak zgrada požarom uništenih uz kraljevo jamstvo, kod Isusovaca, i neklih privatnih stranaka, od kojih se spominju bečki građanin Ivan Troitzen, Baltazar Mack, Šimun Ratak, grofovi Gjuro i Krištof Erdödy, obitelj Palffy i t. d. No svi ti dužnici nisu bili točni plaćnici kamata, tako da je često kaptol iz Zagreba morao slati potreban novac za uzdržavanje zavoda. Spominju se Maszan i Barberich predijaliste, koji su morali nositi novac za potrebe zavoda u Beč, kada su dužnici zavodskih glavnica ostajali dužni, da plate redovite kamate. Često je putem trgovačkih doznaka slan novac u Beč. Glavnice su obično bile uložene sa 6% kamata. Primjera radi navodim, da su grofovi Erdödy g. 1721. dugovali na zaostalim kamatima 4200 for., a taj bi dug još veći bio, da im nije kaptol odbio trošak za preuzeto od njih vino. Isusovci nisu od g. 1659. do 1698.